

Handlingsplan hedersrelaterat våld och förtryck

RUTINER OCH PLANER

2018-08-14

Handlingsplan för hedersrelaterat våld och förtryck

Innehåll

Inledning.....	2
Vad är hedersrelaterat våld?.....	3
Mål	4
Förebyggande arbete	5
Organisationsnivå	5
Gruppenivå	5
Arbete med enskild elev.....	6
Viktiga observationspunkter kan vara:	6
Handläggningsrutiner	8
Omyndig elev	8
Myndig elev.....	9
Skyddsaspekt	9
Lathund.....	10
Viktiga telefonnummer:	11

Inledning

Det här är en praktisk handledning gällande hedersrelaterat våld och förtryck för all verksam personal inom Kunskapsförbundet Väst.

Förenta Nationerna (FN) och Sverige som en av dess medlemsstater tar tydligt avstånd från hedersrelaterat våld. I grunden för arbetet mot hedersrelaterat förtryck och våld finns FN:s allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna, FN:s konvention om avskaffande av all diskriminering av kvinnor (kvinnokonventionen) samt FN:s konvention om barnets rättigheter (Barnkonventionen). Dessa ger individuella rättigheter som de stater som har ratificerat konventionerna förbinder sig att värna. Rektorererna är ansvariga för att Barnkonventionen blir levande i skolans verksamhet och att skolan har en beredskap och en handlingsplan för att hantera de praktiska och principiella frågeställningar som aktualiseras av hedersproblematiken.

Hot, tvång, våld och mord i hederns namn förekommer i samhällen och/eller grupper med starka patriarkala system som präglas av ett gruppcentrerat skamtänkande. Bakom hedersbrotten ligger alltid ett kollektivt tryck om att bestraffning måste ske för hederns återupprättande. De mest allvarliga hedersbrotten är alltid planerade och genom det kollektiva trycket blir kraven på bestraffning oftast kompromisslösa och långsinta.

Avsikten med handlingsplanen är att vara ett stöd i skolans uppdrag att motverka kränkningar av mänskliga rättigheter samt att ge vägledning kring hedersrelaterat våld och förtryck. Alla på skolan ska veta vem som gör vad för att hjälpa en elev som lever i en hedersproblematik. Det är också viktigt att det finns en nära samverkan med de sociala myndigheterna med en tydlig roll- och ansvarsfördelning. Skolans ansvar är att uppmärksamma socialtjänsten på de elever som lever i en utsatt situation och med deras hjälp se till att eleven får ta del av sina rättigheter enligt barnkonventionen och svensk lagstiftning. Enligt Diskrimineringslagen (2008:567) och Skollagen (2010:800) är det ett krav att varje skola ska ha en Plan mot kränkande behandling. Det är viktigt att sammankoppla Handlingsplanen mot hedersrelaterat våld och förtryck med respektive skolas Plan mot kränkande behandling.

Skollagen lyfter fram att utbildningen ska förmedla och förankra respekt för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande demokratiska värderingar som det svenska samhället vilar på. I utbildningen ska hänsyn tas till barns och elevers olika behov. Barn och elever ska ges stöd och stimulans så att de utvecklas så långt som

möjligt. En strävan ska vara att uppväga skillnader i barnens och elevernas förutsättningar att tillgodogöra sig utbildningen.

Den syftar också till att i samarbete med hemmen främja barns och elevers allsidiga personliga utveckling till aktiva, kreativa, kompetenta och ansvarskännande individer och

medborgare. Vidare säger skollagen att skolan ska förebygga och förhindra att barn och elever utsätts för kränkande behandling.

Vad är hedersrelaterat våld?

Hedersrelaterat våld och förtryck kan ta sig olika uttryck. De som bryter mot familjens normer och värderingar riskerar att bli bestraffade, utfrysta, hotade och misshandlade. Det hedersrelaterade våldet och förtrycket kännetecknas bland annat av att det är planerat och oftast kollektivt utövat, att kontrollen av flickors och kvinnors sexualitet är central och att val av partner inte är individens eget val utan en familje- eller släktangelägenhet. Det ses och uttalas av kollektivet som en legitim, oundviklig handling för att straffa kvinnors olydnad och bevara familjens heder. Förövarna beskyddas av merparten av släkten/kollektivet. Utövarna av hedersrelaterat våld är i första hand män, men också närstående kvinnor kan delta.

Det är i störst utsträckning flickor och unga kvinnor som utsätts för hedersrelaterat förtryck och våld men även pojkar/män, bi-, trans- och homosexuella personer samt vuxna kvinnor drabbas. Våldet kan drabba pojkar och unga män om det inte stödjer eller beskyddar en flicka eller kvinna som inte fogar sig.

Hedersrelaterat våld och förtryck utövas med olika syften. Dels för att få personer att följa familjens normer och värderingar, dels för att sätta kollektivet före individen. Det kan också utövas mot dem som redan har brutit mot familjens och släktens normer och värderingar. Bestraffningarna kan se olika ut.

Våldet är framförallt *psykiskt* (kränkningar, skuld- och skambeläggning, förödmjukelser, nedvärdering, undandragen kärlek och omsorg, förföljelse, hot), *socialt* (isolering, förbud att delta i vanliga aktiviteter i samhället, tvång till klädsel, avvikande beteende, ekonomisk nöd, ofrivilligt bortförande) i förlängningen är våldet ofta även *sexuellt* (tvång till oönskat sex med okänd/oönskad person genom ofrivilligtäktenskap), *fysiskt* (från örfil till mord). Ett rykte kan vara tillräckligt skäl för bestraffning.

Mål

Målet med den här handlingsplanen är att alla verksamma inom skolan ska kunna identifiera och möta elever som lever under förhållanden som inte är förenliga med FN:s konvention om de mänskliga rättigheterna.

Förebyggande arbete

Organisationsnivå

- Genomgång av handlingsplan/rutiner för all personal kontinuerligt. Rektor ansvarar i samarbete med elevhälsoteamet på skolan. Rutinerna ska gälla både akuta insatser och uppföljning.
- Se till att skolan har tillgång till aktuell information för personal och elever ommänskliga rättigheter, barns rättigheter, hedersrelaterat våld och förtryck. Ansvarig: rektor.
- Samverkan med andra myndigheter och organisationer. Exempel på samverkansforum är Barnhuset och Enheten för våld i nära relationer.
- Arbeta för att göra elevhälsan känd och avdramatiserad så att de elever som vill ta upp dessa problem kan känna att de har ett förtroende för elevhälsan.

Gruppnivå

- Arbeta med demokrati och mänskliga rättigheter som ett verktyg för att motverka förtryck och brott som sker i hederns namn.
- Ge klara signaler om att skolan bekämpar alla former av förtryck och att hedersrelaterat våld är en form av förtryck.
- Ge eleverna konkret information om rätten att bestämma över sina liv samt om samhällets stöd i olika former. Se till att barnkonventionen blir kopplad till elevernas verklighet och vara tydlig med att informera var man kan söka hjälp utanför skolans arena om man har problem, t.ex. myndigheter, frivilligorganisationer samt hjälptelefoner och -chattar för barn och ungdomar.
- Sex- och samlevnadsundervisning. Visa på individens rätt till sin sexualitet och val av partner oavsett sexuell läggning. Lyft ämnen som könsstympning och myten om mödomshinnan.
- Klass- och elevråd.
- Arbeta med samtalsteman och värdegrundsarbeten utifrån könstillhörighet.
- Föräldramöte där mänskliga rättigheter och lagar lyfts. Informationen bör ske skriftligen och på modersmålet. Fokus bör ligga på de konsekvenser ett hedersrelaterat förtryck får för barnet, utifrån de mänskliga rättigheterna, snarare än att prata med föräldrarna om en generell hederskultur.
- Informera föräldrar om elevers rättigheter och föräldrars ansvar att sätta gränser – men inte begränsa elevers liv.

Individnivå

- Utvecklingssamtal.
- Individuella stödsamtal och hälsosamtal.
- Vid introduktionssamtal/utvecklingssamtal tas punkter som simundervisning, studieresor och sex- och samlevnadsundervisning upp. Detta är en obligatorisk del i verksamheten.

Arbete med enskild elev

Viktiga observationspunkter kan vara:

- Vad måste hen göra som hen inte vill?
- Vad vill hen göra som hen inte får?
- Vilka begränsningar är hen utsatt för?
- Är hen utsatt för våld och misshandel? Finns i så fall synliga skador på pojken/flickan?
- Är hen utsatt för kränkningar och hot?
- Är hen utsatt för någon form av bevakning eller begränsning på skolan?
- Tvingas hen bevaka en syster eller kusin på skolan?
- Verkar hen oförklarligt rädd för någon?
- Talar hen om att trolova sig eller gifta sig trots att hen är ung och inte klar med skolan? Är partnern någon som hen rimligen inte kan känna så väl?
- Vad ska hen göra på sommarlovet? Är det planer på att åka till hemlandet? Kanske blir en "semesterresa" till hemlandet istället en överenskommelse om förlovning och arrangerat giftermål.
- Fråga om könsstämpning.
- Måste hen ljuga om partner?
- Uppvisar hen psykosomatiska symtom (t ex huvudvärk eller magont)?
- Talar hen om problem hemma eller sin ofrihet i termer av "vår kultur kräver"?
- Vad är det som kommer att hända om hen bryter mot dessa krav?
- Är hen kraftigt begränsad när det gäller kläder, rörelsefrihet och fritid? Kontroll av mobiltelefon, dator, dagbok?
- Har hen stort ansvar hemma?
- Får hen delta i all undervisning inklusive idrott och sex- och samlevnadsundervisning?
- Får hen vara med på skolresor?
- Hur ser hens studiemotivation och koncentration ut över tid?
- Är hen tidvis (oförklarligt) ledsen, orolig eller uppgiven?
- Har hen sömnsvärigheter?
- Är hen homo-, bisexuell eller en transpersonlighet?

Om någon ur skolans personal ser några av dessa tecken måste de samtala med hen om hens allmänna situation. Fråga om vilka krav som föräldrarna ställer. Vad tycker

föräldrarna om hans fortsatta skolgång och framtida äktenskap? Ställer föräldrarna krav på hans framtida yrkesval och äktenskapspartner? Vad skulle hända om han bröt mot dessa krav? Anser föräldrarna att familjens rykte skulle skadas om han går sin egen väg?

Utifrån observationspunkterna ovan kan det bildas ett mönster som ger en övergripande bild av hans livssituation. Det är viktigt att vara medveten om att särskilt flickors liv begränsas successivt med stigande ålder och en utförlig dokumentation, också över tid, bidrar till att personalen lättare kan skapa sig en helhetsbild.

Det är svårt för ett barn att göra en fullständig analys av sitt liv – ställ därför korta, enkla och raka frågor. Utifrån dessa kan du sen skapa dig en övergripande bild. Det är också viktigt att inte ställa ledande frågor utan att eleven får berätta med egna ord, inte utifrån dina förväntningar.

Exempel på frågor är:

- Vad är det du vill göra som du inte får göra?
- Vad är det du måste göra som du inte vill göra?

I samtalet är det viktigt att prata om vad eleven är utsatt för i relation till svensk lagstiftning

och de mänskliga rättigheterna istället för att prata om hedersbegreppet. Vid oro för en elev ska du som personal kontakta elevhälsoteamet på skolan, vänd dig i första hand till *skolkurator* eller *skolsköterska*. *Skolledningen* ska dessutom alltid informeras.

Handläggningsrutiner

Omyndig elev

Enligt 14 kap 1§ Socialtjänstlagen:

Myndigheter vars verksamhet berör barn och ungdom är skyldiga att genast anmäla till socialnämnden om de i sin verksamhet får kännedom om eller misstänker att ett barn far illa.

Om du som skolpersonal känner dig orolig eller misstänker att en elev är utsatt för hedersrelaterat våld eller förtryck har skolan en *skyldighet* att agera. Du ska därför snarast kontakt rektor, skolsköterska eller skolkurator som utreder situationen vidare.

- Skolkurator eller skolsköterska pratar med eleven utifrån observationspunkterna ovan, gör en bedömning och beslutar om vidare åtgärder tillsammans med skolledning. Vid behov av konsultation, kontaktas i första hand Barnhuset eller mottagningsenhet på Socialtjänst. Klargör i samtalet med eleven att elevhälsopersonal har sekretess gentemot andra myndigheter men skyldighet att anmäla om det framkommer att socialtjänsten behöver ingripa och ge skydd.
- Anmälan till socialtjänsten ska göras skriftligt men är situationen akut kan det vara nödvändigt med en muntlig anmälan. Då krävs en skriftlig komplettering i efterhand.
- Vid misstanke om hedersrelaterat våld och förtryck ska föräldrarna **inte** informeras innan anmälan görs på grund av risken för eleven. Socialtjänsten fattar beslut om att delge föräldrarna.
- Skola och socialtjänsten samarbetar så långt det är möjligt, så att eleven kan få den hjälp och det stöd som hen behöver. Skola och socialtjänst behöver ibland samarbeta *före* en anmälan görs, bland annat via rådgivning. Vidare krävs ett samarbete *under* socialtjänstens utredningstid eftersom eleven vistas stor del av sin vakna tid i skolan. Till sist även *efter* en avslutad utredning bland annat för att skolan ska få vägledning hur de kan stötta eleven på bästa sätt i den fortsatta skolgången.
- Eventuell polisanmälan (alltid rektors ansvar).
- Dokumentera löpande.

Myndig elev

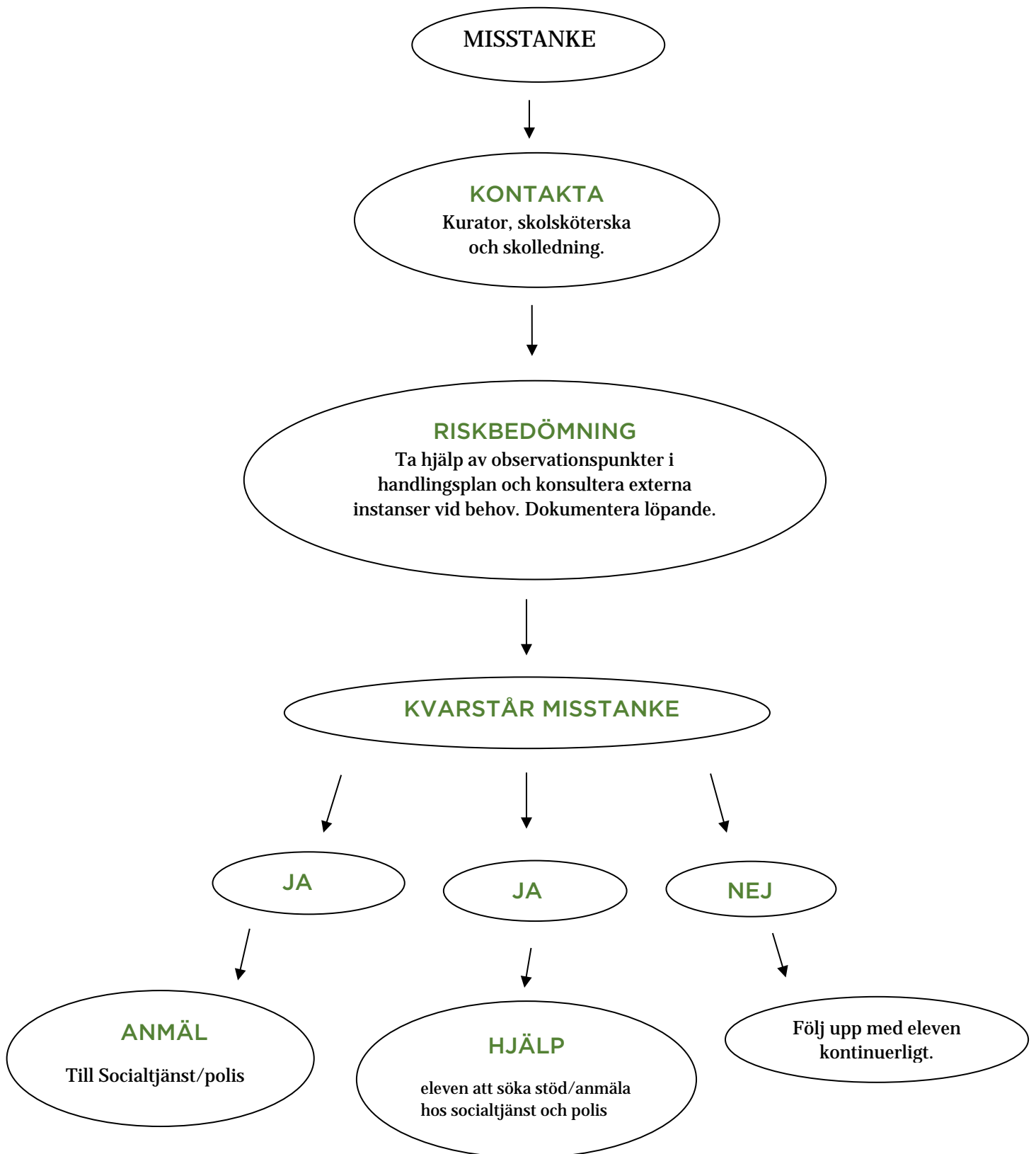
Om eleven är över 18 år bör skolan kartlägga och utreda hens livssituation. Är man 18 år räknas man inte längre som barn i lagens bemärkelse. Skolan bör dock vara behjälplig med att göra en ansökan om hjälp och stöd till Socialtjänsten och/eller Enheten mot våld i nära relationer samt eventuell polisanmälan. Följ upp så eleven får det stöd och skydd som hen har rätt till.

Skyddsaspekt

Det är viktigt att bedöma skyddsbehovet för eleven. Denna bedömning görs av socialtjänsten. I vissa fall kan det dock vara aktuellt för kurator att göra en första bedömning. Nedan är ett antal frågor som man behöver få svar på.

- Vem slår eller hotar?
- Vem är det som styr och bestämmer om sanktioner i släkten? Är det pappa, mamma, syskon eller andra manliga/kvinnliga släktingar? Finns denna person i Sverige?
- Vilka är de hotande personerna som förtrycker hen?
- Vilken nära släkt har hen i eller utanför Sverige?
- Har någon syster eller bror eller annan nära släkting, tidigare gifts bort mot sin vilja eller misshandlats eller mördats på grund av heder?
- Finns det kanske någon person i släkten som tidigare lyckats gå sin egen väg? Har hens val i så fall accepterats av släkten? Var befinner hen sig geografiskt, i Sverige eller i utlandet?
- Vilka närstående är neutrala eller positiva till hens krav på förändring och kan vara ett stöd i hens frigörelse? Saknas stöd helt från familjen?
- Finns det några sociala kontakter och vuxna stödpersoner utanför familjen t ex inom skolan?
- Vilka kamrater kan hen lita på ställer upp?
- Har hen en partner? Är hen ett stöd eller en belastning i frigörelsen?
- Vilka andra vuxna i eller utanför den etniska gruppen litar hen på som kan bli ett framtida stöd?
- För att ytterligare bedöma riskerna kan man göra en släktpyramid tillsammans med eleven. På så sätt kan man få en tydligare bild över var i släkten de hotande personerna finns.

Lathund

Viktiga telefonnummer:

Barnahuset	0520-49 57 57
Enheten mot våld i nära relationer	0520-398 70
Ungdomsmottagningen	010-441 69 25
Brottsofferjouren (VBG)	072-858 31 57 (THN) 0521-147 17
Polisen	11414
NÄL akutmottagning	1177, växel NÄL 010-435 00 00
BRIS	116 111 (Barn), 08-598 888 00
Socialtjänsten mottagningsgruppen VBG	0521-72 17 73
Socialtjänsten mottagningsgruppen THN	0520-49 58 00
Terrafem (telefonjour på flera språk)	020-52 10 10
Kvinnofridslinjen	020-50 50 50
Tjejjouren VÄST	070-636 93 78
Röda Korset år)	0500-445692 (över 18
Länsstyrelsens Östergötlands nationella kompetensteam	010-2235760

[Tjejjouren.se/eva](https://tjejjouren.se/eva)

[Hedersförtryck.se](https://hedersfortryck.se)

dinarattigheter.se

[Lansstyrelsen.se/ostergotland](https://lansstyrelsen.se/ostergotland)

[Umo.se](https://umo.se)

[Youmo.se](https://youmo.se)

Planen är godkänd och beslutad av Kunskapsförbundets ledningsgrupp

Ort/Datum: